

ÇEVRE BİLİNCİ BAĞLAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR SANATSAL DİL

Sustainable Artistic Language In The Context Of Environmental Awareness

Zeliha KAYAHAN¹, Naile ÇEVİK²

ÖZET

Geçmişten günümüze doğa, sanatçıların ilham aldığı temel kaynakların başında gelmektedir. Doğayı ve yaşamı tanımlamaya çalışan mağara resimlerinden doğanın korunmasına yönelik farkındalık yaratmayı amaçlayan günümüz sanat çalışmalarına uzanan bu süreç birçok değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra doğa ile direkt ilişkili çalışmalar üzerine odaklanan sanat pratikleri artmış ve gelişen teknolojiyle sanatçıların anlatım dili zenginleşmiştir. Günümüzde sanatçının doğa ile kurduğu ilişki seyirlik bir ilhamın ötesinde çevreye dair hissedilen sorumluluk bilinci üzerinedir.

Sanatçılar; çevre bilinci ve sürdürülebilirlik konuları üzerine yoğunlaştığı eserler ile izleyicilerin dikkatini çekmeyi hedeflemektedirler. Sanatçıların güncel sorunlara karşı ortaya koyduğu yaratıcı çözümler geleceğe ışık tutmakta ve daha güvenli bir geleceğin inşasında etkin rol oynamaktadır. Katrin Thorvaldsdottir, Julia Lohmann, Scarlett Yang, Nader Khalili ve Sayaka Ganz gibi çağdaş sanatçılar dünya genelinde küresel ölçekte şahit oldukları problemlerin çözümüne ilişkin seslerini sanat aracılığı ile duyuran ve günümüz sanatçılarından yalnızca bir kaçıdır. Bu çalışma, çevre bilincini odağına alan bireysel ölçekte yapılan tüm iyileştirme çalışmalarının küresel ölçekte de ses getireceği umudunu sanatsal üretimlerinde paylaştıkları bu sanatçıların güncel çevre sorunlarının çözüm biçimlerine karşı geliştirdikleri sanatsal bakış açısına odaklanmaktadır. Gerek malzeme seçimleri gerekse üretim yöntemleri bakımından etkileyici çağdaş sanat pratiklerini sunan bu çalışmaların aynı zamanda çevre bilincinin yeniden düşünülmesi ve korunması adına da insanlığın kolektif geleceği için de kararlı adımlar olarak okunması mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş sanat, çevre, doğa, çevre bilinci, sürdürülebilirlik.

ABSTRACT

From past to present, nature is one of the main sources of inspiration for artists. This process, which ranges from cave paintings that try to define nature and life, to contemporary art works that aim to raise awareness for the protection of nature, includes many changes and transformations. Especially after the 1960s, art practices focusing on works directly related to nature have increased and the language of expression of the artists has been enriched with the developing technology. The relationship that the artist establishes with nature is beyond a spectacle inspiration, it is about the sense of responsibility for the environment.

Artists; They aim to attract the attention of the audience with their works focusing on environmental awareness and sustainability. Creative solutions of artists against current problems shed light on the future and play an active role in the construction of a safer future. Contemporary artists such as Katrin Thorvaldsdottir, Julia Lohmann, Scarlett Yang, Nader Khalili and Sayaka Ganz are just a few of today's artists who have made their voices heard about the solution of the problems they witness on a global scale around the world through art. This study focuses on the artistic perspective developed by these artists, who share in their artistic productions the hope that all improvement works carried out on an individual scale, which focuses on environmental awareness, will also make a global impact. These works, which present impressive contemporary art practices in terms of both material choices and production methods, can also be read as decisive steps for the collective future of humanity in order to rethink and protect environmental consciousness.

Keywords: Contemporary art, environment, nature, environmental consciousness, sustainability.

1. ORCID: 0000-0001-9644-9715
2. ORCID: 0000-0001-6448-1534

1. Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Sanat Bilimleri Bölümü, z.kayahan@hbv.edu.tr

2. Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü, naile.cevik@hbv.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

From past to present, nature is one of the main sources of inspiration for artists. This process, which extends from cave paintings that try to define nature and life to today's art works that aim to raise awareness about the protection of nature, has brought many changes and transformations. The problem of waste that arises with unlimited production speed is one of the leading problems of today. Many international institutions and organizations carry out projects and activities in this direction and seek solutions that focus on turning the waste problem into a positive direction.

Especially after the 1960s, art practices focusing on works directly related to nature have increased and the expression language of the artists has been enriched with the developing technology. The new art practices that emerged due to the use of different materials have expanded the application areas of the artists. Today, the artist's relationship with nature is more than a spectacle inspiration, it is about the sense of responsibility for the environment. Artists; They aim to attract the attention of the audience with their works focusing on environmental awareness and sustainability. Creative solutions of artists against current problems shed light on the future and play an active role in the construction of a safer future. Contemporary artists such as Katrin Thorvaldsdottir, Julia Lohmann, Scarlett Yang, Nader Khalili and Sayaka Ganz are just a few of today's artists who make their voices heard about the solution of the problems they witness on a global scale through art. Katrin Thorvaldsdottir and Julia Lohmann use seaweed as an artistic material in their works. Both artists have developed different techniques for processing seaweed. Considering that the material should be organic and cultivated as an alternative to materials such as paper and leather, they also carry out experimental studies. Scarlett Yang, on the other hand, works towards the production of sustainable alternative designs on waste clothes in the fashion sector. Yang has developed a material made from silk cocoon protein and algae extract to design an outfit that will not create post-use waste. The bio-suit it reveals can be dissolved in water within 24 hours after its use is over. The artist adopts an innovative approach with a production model that does not create waste. Sayaka Ganz, approaching the waste problem from a different perspective, uses the waste itself as an artistic material. The animal figures she designed using reclaimed metal and plastic objects have a moving appearance. These sculptural works, which have a distinctive appearance in striking colors, are remarkable features of associating different unrelated objects with the same purpose. "Adventure Houses", realized in partnership with Nader Khalili and ZAV Architects, is a project realized to strengthen the society in the context of sustainable environmental awareness. The project is a good example of how sustainability and environmental awareness should be realized not only through objects but also through its reflection on lifestyles. The project, which draws attention to changing and transforming the lifestyles of an island people with an artistic education, focuses on natural materials and architectural analysis. The active role of the people of the island where the project takes place in the construction of the houses, on the one hand, includes the public in the artistic process, on the other hand, it paves the way for awareness of natural life.

In this research, in which the sustainable artistic practices of artists working in the context of environmental awareness are examined and analyzed, it can be said that the primary aim of the artists is to attract the attention of the audience by making their works visible. Artists working in many fields from architecture to fashion, from plastic arts to industrial products have used today's technology effectively in terms of both material selection and production methods and have produced works that can be considered pioneering. In this direction, it is possible to read all the studies examined in this research and carried out for this purpose as decisive steps for the collective future of humanity in order to rethink and protect environmental consciousness.

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde doğa her zaman sanatsal üretimlerin bir parçası konumunda olmuştur. Mağara resimlerinden Arazi Sanatı'na uzanan bu süreçte sanatçının doğa karşısındaki tavrı onun eserinin bir tanımlayıcısı haline almıştır. Değişen sanatsal paradigmlar ışığında, sanatçının çevre ile kurduğu ilişki de şekillenmiştir. 1960'lar ile başlayan Arazi Sanatı, Çevresel Sanat gibi pratiklerin yarattığı açılım ile sanatçılar doğaya dair farkındalık yaratmayı amaçlamakta ve çevre bilincine direk veya dolaylı yoldan etki alanı oluşturmayı hedeflemektedirler. Bu hareketler içinde yer alan sanatçılar, var olan doğal süreç ve aktivitelerini çevresel bağlamlara oturtan, doğayı sadece görüntüsü ya da malzemesiyle değil, çevreye karşı duyarlılığı arttırmaya yönelik bir ilişkiler bütünü olarak sunmaya odaklanan sanatsal pratiklerde de bulunmaktadır (Saygı, 2016). Sanatçı ve üretimleri açısından değerlendirildiğinde, bireysel, toplumsal veya küresel ölçekte çevre bilincini arttırmaya yönelik hareketlerin başında doğaya duyarlı olan malzeme seçimi ve sürdürülebilirlik konuları gelmektedir. Sanatçılar günümüz teknik olanakların da yardımıyla doğa ile ilişkili konular üzerine söylemler geliştirmekte ve günümüz sanatına katkı sağlamaktadırlar.

Bu çalışma kapsamındaki eserler; organik malzemeleri temel alan sanat çalışmaları, atık sorunu üzerine yapılan çalışmalar ve yaşanan çevreye dair bilinç oluşturmaya odaklanan mimari çözümler olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

1. Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine Organik Bir Malzeme

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler sebebiyle ortaya çıkan çevresel sorunlar, bu sorunlara önlemler alınması gerekliliği ile kullanılmaya başlayan sürdürülebilirlik kavramı ilk kez 1987 yılında tanımlanmış ve 50 yıldan az bir geçmişe sahiptir (Poyraz, 2015: 118). Doğanın bir parçası olarak insan, diğer canlıların aksine doğayı değiştirmekte, bir anlamda onu tahrip etmektedir. Bu tahribatın fark edilip önlemler alınması gerekliliğine dair bilinç 20. yüzyılın ortalarında oluşmuştur. Endüstrileşme, nüfus artışı, kentleşme ve hızlı tüketimin bir sonucu olarak çevre bilincinin oluşması gerekliliği doğmuştur. Duran'a (2011: 302) göre sürdürülebilir kalkınma kavramı, 1980'lerde Birleşmiş Milletler'in yoksulluk, aşırı nüfus artışı, açlık, kuraklık, orman tahribatı ve iklim değişikliği gibi büyük sorunları incelemeye başlamasıyla ortaya atılmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı; ekonomiden mimariye, gastronomiden tarıma, moda, mühendislik alanlarına kadar hayatın neredeyse her alanında bir önlem olarak düşünülmektedir. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik; bir anlamda, doğal kaynakların tükenmesine karşı alınması gereken bir önlem olarak düşünülmektedir.

Çevresel sorunlar genel olarak tüketim biçimlerini değiştirme, fakirliği azaltma, insan sağlığını koruma, toprak, su, hava ve biyo-çeşitliliği koruma, sosyal adalet ve insan hakları gibi birçok konuyu da içinde barındırmaktadır (Mamur, 2017: 1009). Çevre temelli sorunların hafiflemesi ya da nispeten çözümü bile sosyo-kültürel ve çevresel anlamda gelişimin dengelenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Konuyu ifade etmek için kullanılan "sürdürülebilir tasarım", "ekolojik tasarım", "yeşil tasarım", "sürdürülebilir yaşam için tasarım", "çevreye duyarlı tasarım", "çevre dostu ya da çevreci tasarım" gibi farklı karşılıklar, konunun içeriği hakkında fikir verirken, aynı zamanda konu üzerindeki karmaşayı da bir anlamda yansıtmaktadır (Selamet, 2012: 126). Bu karmaşa biraz da sanatsal çalışmaların birden fazla konuya atıfta bulunabilmesi ve disiplinlerarası yaklaşımlar sebebiyle sınırları muğlak bir sanat anlayışı benimsenmesinden kaynaklanmaktadır.

20. yüzyılda teknolojik gelişmelerle etkisini hissettiren aşırı üretim ve tüketim nedeniyle oluşan çevresel sorunlar dünyayı sürdürülemez gerçeklikle karşı karşıya bırakmıştır. Günümüz çevresel sorunları nedeni ile uyarılar veren çevresel göstergeler, küresel ısınmanın iklim değişikliğine neden olduğunu vurgulamaktadır (Poyraz, 2015: 9). Günümüzün çevre sorunları çağdaş sanatçıların çalışmalarının da odağındadır. Bu sanatçılardan, Katrin Thorvaldsdottir otuz yılı aşkın bir süredir deniz yosunlarını temel sanat malzemesi olarak kullanmaktadır. İzlandalı sanatçı yaşamı boyunca kendi geçmişinin bir kalıntısı olarak düşündüğü deniz yosununu, sanatsal pratiğine temel malzeme ve ifade aracı olarak dahil etmiştir. Süreç içinde deneysel denilebilecek çalışmalar ile deniz yosununun işlenmesi ve bir tasarım malzemesine dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapan sanatçı, yaptığı maske çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Sanatçı deniz yosununu sanatsal ifade aracı olarak kullanmayı tercih etmesini şöyle açıklamıştır:

"Deniz yosunu, denizden gelen bu alçakgönüllü bitkidir, bir okyanus çiçeğidir. Yaratıcı çalışmanızda onunla bağlantı kurmaya başladığınızda onun cömertliğini keşfedersiniz. İşlemeden önceki ve sonraki doku, bir yaprağın dokusu gibidir. İşlemeden önce kırılıktır ancak işlemeden sonra güçlü ve esnek. Onu şekillendirebilir, dikebilir, örebilir ve

dokuyabilirsiniz ve sonra onu diğer sürdürülebilir malzemelerle birleştirebilirsiniz. Ne yapmaya çalıştığınıza bağlı olarak üzerinde çalışmak hem kolay hem de zor olabilir. Yaratıcı çalışmayı bu kadar büyüleyici kılan da budur ve sürekli yeni bölgeler keşfedersiniz” (URL 1).



Resim 1. Katrin Thorvaldsdottir, Mask ve Sanatçı çalışırken, (URL 1)

Bu organik malzemeyi sanatta kullanması, sanatçının doğaya gösterdiği saygının ifade şekli olarak değerlendirilebilir. Bu genel tutumla EMBLAMAR Stüdyosu’nu kuran sanatçının amacı, deniz yosununun sanat ve tasarım malzemesi olarak kullanılabilmesi için işleme sürecinde edindiği bilgileri ve uygulamaları gelecek nesillere aktarmaktır. Bu stüdyo aracılığı ile sanatçı, deniz yosunu veya diğer doğal malzemelerle, benzersiz yollarla çalışmanın yeni ifade olanaklarını keşfetmek için farklı geçmişlere ve yaratıcı fikirlere sahip bireylerle bağlantı kuran projelere odaklanmaktadır (URL 2).

Deniz yosununun sanatta kullanılabilirliğine dair benzer görüşü taşıyan bir diğer sanatçı ise **Julia Lohmann**’dır. Deniz yosunlarının sürdürülebilirliği konusuna dikkat çeken sanatçı bu malzemenin organik ve yetiştirilebilir olmasının kağıt, deri gibi malzemelere bir alternatif olacağı görüşündedir. Kurucusu olduğu Deniz Yosunu Departmanı (Department of Seaweed) platformu, sürdürülebilir bir kaynak olarak deniz yosununun araştırılmasına yönelik disiplinlerarası çalışmalar yürütmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinden tasarımcı, bilim insanı, sanatçı ve zanaatkârlardan oluşan bir ekip, yerel bir kaynak olarak deniz yosununun potansiyelini keşfetmek için çalışmalarına halen devam etmektedir (URL 3).



Resim 2. Julia Lohmann, Yosun Enstalasyonu, Oki Naganode, Londra Tasarım Festivali, 2013, (URL 3)

Çalışmalarını Londra’da sürdüren Lohmann, akademisyen olarak birçok üniversitede de görev alan uluslararası bir sanatçıdır. Bu bağlamda sanatçı sürdürülebilir malzemeye dair fikirlerini akademik ortama ve eğitim alanına da taşımaktadır. Sanatçının üretimlerinde yosunun doğal yapısının hissedilmesi bilinçli bir tercihtir. Yarı saydam gibi görünen ve farklı renklere dönüştürülebilinen yosunun, dünyanın karşı karşıya olduğu zorluklarla mücadele edilmesinde hatırlatıcı bir nesne gibi değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Lohmann’ın sanatsal bağlamda çevresel bilinci artırmaya ve desteklemeye yönelik görüşleri şöyledir;

“Organik tarım modellerini, hali hazırda var olan alternatif ekosistemler üzerinde geliştirerek hem dünyamızı destekleyebilir hem de sürdürülebilir tasarım malzemeleri üretebiliriz. Tasarımcılar olarak sürdürülebilir materyalleri talep eder ve kullanırsak, büyük değişimin ilk adımını başlatmış oluruz” (URL 3).



Resim 3. Julia Lohmann ve Stüdyosu, (URL 3)

Hem Katrin Thorvaldsdottir hem de Julia Lohmann özelinde deniz yosununun, sanatta kullanılan organik bir malzeme olmasının yanı sıra hafızası olan bugünü ve geleceği korumaya yönelik hatırlatıcı bir malzeme olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu hafıza aracılığı ile hatırlatma teması; doğanın bir parçası olmak ve onun sunduklarından faydalanmanın ötesinde, onun değiştirici ve iyileştirici gücünün farkına varılmasına yönelik bir tutumu da içinde barındırır. Sanatın sürekli yenilenen karakteristiğine uygun çağdaş üretimler günümüzde küresel çapta yaşanan büyük sorunların çözümüne ilişkin ipuçları vermekte ve insanlığın ortak geleceğine dair çözüm önerileri de sunmaktadır.

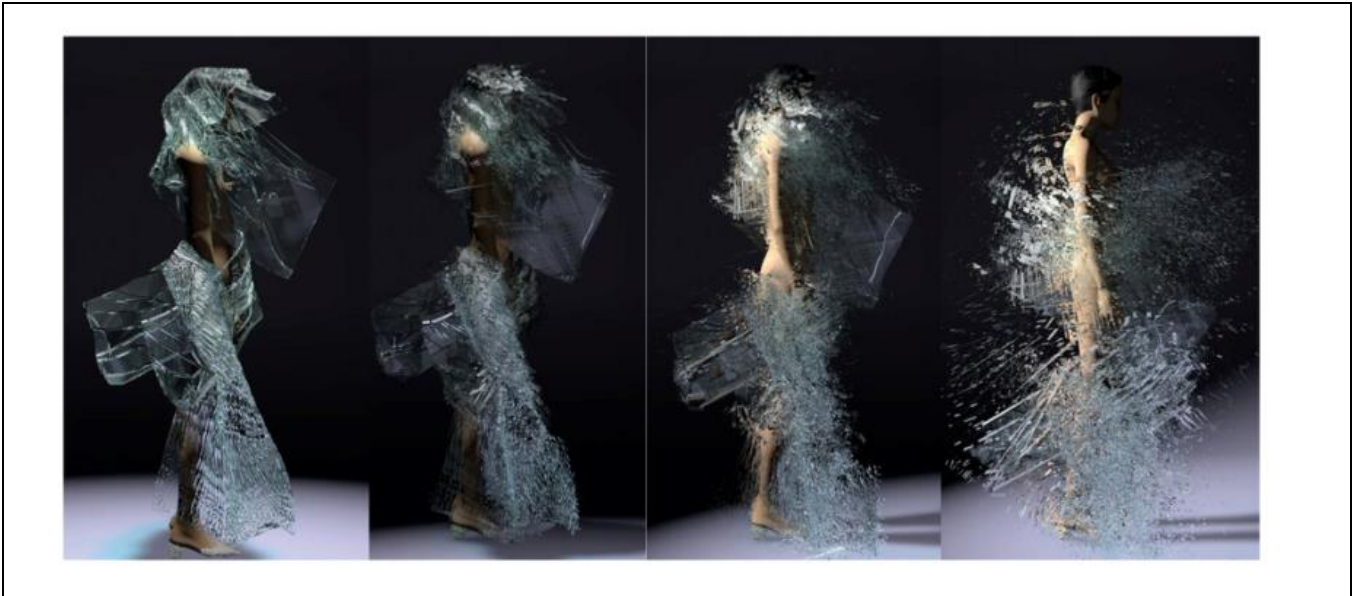
2. Dönüştürülebilir Atık Sorunu Üzerine

Günümüzün önemli sorunlarından bir diğeri de atık problemidir. Endüstriyel ürünlerin bir parçası olan ambalajların kullanım sonrası açığa çıkan atık sorunu geri dönüşüm konusunu gündeme getirmiştir. Ürünün kendisi, ürünün üretim süreci ve ürünün başlattığı ya da neden olduğu davranışlar çevresel sürdürülebilirliğin sınırları içindedir. Bugün artık bir üründen beklenen performans sadece işlevsellik ve estetikle sınırlı değildir (Selamet, 2012:127). Tasarım alanında son yılların en popüler konularından biri olan sürdürülebilir tasarım ve geri dönüşüm konuları sanatçıların da ilgilendiği duyarlı alanlardan biri haline gelmiştir. Atık malzemelerin dönüştürülmesi ve topluma fayda sağlayıcı bir noktaya getirilmesi günümüzün atık sorunu üzerine anlamlı bir çözüm önerisi olarak düşünülmektedir.



Resim 4. Scarlett Yang, Maddesellik ve Kimliklerin Ayrıştırılması, Biyo-tasarım, Dijital Üretim,2020, (URL 4)

Scarlett Yang moda sektöründeki atık kıyafetler üzerine sürdürülebilir alternatif tasarımlar üretimine yönelik çalışan genç sanatçılardan biridir. Atık probleminde yönelik bilindik çözümler kuşkusuz atığın dönüştürülmesi üzerine olmaktadır. Yang, bu duruma ters bir bakış açısı olarak atık oluşturmayacak bir malzeme ile moda sektörüne avangard sayılabilecek bir soluk getirir ve bu projesi ile çevrenin korunması bağlamında ödül alır. Yang, ipek koza proteini ve yosun özünden yapılmış heykelsi bir elbise tasarlamıştır. Biyolojik olarak tamamen parçalanabilir bir tür malzeme üreten genç tasarımcı, atmosferdeki nem nedeniyle gün boyunca formu değişen bu biyo-elbise, kullanımı bittikten sonra 24 saat içerisinde çözülebilmektedir. Su, renkli boya ve yosun özünden oluşan bir karışımdan elde edilen biyo-materyal, kurumadan önce sıvı halde 3D baskı teknolojisi yardımıyla şekillendirilmektedir. Kıyafetin asıl amacı, yağmurda, nehirde veya denizde doğal olarak doğaya geri dönüşünü gerçekleştirmektir (URL 5).



Resim 5. Scarlett Yang, Maddesellik ve Kimliklerin Ayrıştırılması, 3D Ayrışma Simülasyonu,2020, (URL 4)

Yang gibi yeni nesil tasarımcılar küresel boyuttaki problemlere yönelik güncel teknolojinin tüm olanaklarını kullanarak etkili çözümler sunmaya çalışmaktadırlar. Bu çaba, kuşkusuz geleceğin sanatına yön verecek izler taşımaktadır. Sürdürülebilirlik açısından ambalaj özel bir öneme sahiptir. Çünkü pazara sunulan tüm ürünler ambalaj içerisindedir ve ürün tüketiciyle buluştuktan sonra ambalajlar doğrudan atığa dönüşürler (Selamet, 2012: 145). Ambalajların çevre açısından ciddi bir problem olması durumuna odaklanan bir sanatçı da Japon heykeltıraş **Sayaka Ganz**'dir.



Resim 6. Sayaka Ganz, Nanami, 2017, Geri kazanılmış plastik nesnelere, boyalı alüminyum armatür, donanım, tel, kablo bağları, 152cm x 488cm x 183cm, (URL 6)

Atıkların kendisini sanatsal bir malzemeye dönüştüren Ganz çarpıcı renklerle dinamik hayvan figürleri yapmaktadır. Indiana Üniversitesi Bloomington Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezunu olan sanatçı geri kazanılmış metal ve plastik nesnelere kullanarak, hayvanları zengin renklerle ve enerjik hareketler halinde tasvir etmektedir. Tarzını “3 boyutlu izlenimcilik” olarak tanımlayan sanatçı, plastik nesnelere yakın mesafeden gözlemlendiğinde görünür hale gelen fırça darbeleri gibi kullanmaktadır. Sanatçı üretimleri hakkındaki söylemleri şöyledir;

“Ben dünyadaki her şeyin bir ruhu olduğu Şinto animisti inancıyla büyüdüm. Böylelikle sokakta veya ikinci el mağaza raflarında atılan eşyaları gördüğümde, onlar için derin bir üzüntü duyuyorum ve bu terk edilmiş nesnelere mutlu etmek için harekete geçiyorum. Şu anda, hareket duygusu ve kişisel farkındalık ile hayvan formları oluşturmak için çoğunlukla yaygın olan plastik ev eşyalarını kullanıyorum. Üç boyutlu bir Van Gogh resmine benzer bir efekt yaratmak için bunları fırça darbeleri olarak işleyip bir araya getiriyorum” (URL 6).



Resim 7. Sayaka Ganz, Emergence II, 2013 Geri kazanılmış plastik nesnelere, boyalı alüminyum ve çelik armatür, donanım, tel, kablo bağları, 183cm x 213cm x 213cm., (URL 6).

İnsanların doğa ile kurduğu ilişkinin yeniden sorgulanması üzerine kışkırtıcı bir eylem olarak da okunabilecek bu çalışmalar fiziksel anlamda bir yanılısma da yaratmaktadır. Uzaktan bütün bir heykel görünümü veren eserler yakın planda birbirinden ayrı çeşitli atık nesnelerin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Dinamizm ve hareket kavramları Ganz'ın çalışmalarında oldukça önemli bir ifade aracıdır. Bu durum, sürekli dönüşen ve gelişen bir tarzın fiziksel boyutta esere yansması hali olarak da değerlendirilebilir. Sanatçının üretimlerinde estetik algı en derinlerde çevrenin korunmasını odağına alan bir farkındalığa da dönüştürmekte ve izleyicide yarattığı duygu ile de bütünleşmektedir. Ganz, malzemenin ne kadar değerli olduğu fikrini toplumca değersiz görünen ancak önemli bir probleme dönüşen atık malzemeler üzerinden gerçekleştirir. Sanatçı için her ambalajın dönüştüğü sanatsal söylem, ifade, üretim değerli ve önemlidir. Ganz'ın üretimlerinde plastik şişeler, mutfak gereçleri, plastik oyuncaklar ve diğer hurda materyaller gibi atık olarak görünen malzemelerin sanatsal bir dil aracılığı ile çevre bilincinin ve korunmasının somutlaştırılmasına dair yaptığı katkılar dikkat çekicidir.

3. Çevre Bilinci Bağlamında Mimari Çözümler

Sürdürülebilirlik kavramının çevre bilincine yansması, bu kavramın eğitime yansıtılması ile yerleşik bir duruma geçebilir. Günümüzde sürdürülebilirlik çevre, toplum, ekonomi bağlamında birbiri ile ilişkili üç unsurla formüle edilirse de onunla ilgili ilk algı daha çok ekolojik bir yaklaşım temelinde gerçekleşmektedir (Mamur, 2017: 1007). Bu açıdan değerlendirildiğinde coğrafi konumların toplumların yaşantısı üzerinde doğrudan bir etkisi vardır ve çevresel bilinç bu coğrafi konumların üzerine şekillenir. Berberoğlu'na (2015) göre; sürdürülebilir gelişme amaçlı çevre eğitimi bütünsel bir bakış açısıyla çevresel konuları sadece biyolojik ve fiziksel parametreler ile açıklamamakta aynı zamanda ekonomik, tarihi, kültürel, estetik, sosyal, politik bileşenleri ve bu bileşenlerin de kendi içlerinde ve kendi aralarındaki etkileşimlerini de göz önüne alarak değerlendirmektedir. Sürdürülebilir tasarım, dünya çapında çevresel krize verilmiş bir tepkidir aslında. İnsan nüfusunun ve ekonomik aktivitelerinin orantısız artışı doğal kaynakların tükenmesine ekosistemlerinin zarar görmesine ve biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmıştır. Yaşadığımız çağ bir etkileşim çağıdır, her bina, her yol, her reklam, kullandığımız her bir materyal üretim ve tüketim zincirinde çevreye karşı bir etkide bulunmaktadır (Salur, 2014: 147).

2020 yılında ZAV Architects tarafından sürdürülebilir çevre bilinci bağlamında "Macera Evleri" (Majara Residence) Hürmüz Adası'nın yerel toplumunu güçlendirmek için bir proje olarak hayata geçirilmiştir. Bu proje, Orta Doğu'dan petrol sevkiyatının kontrolü için stratejik bir bölge olan İran'ın güneyindeki Hürmüz Adası'nda yer almaktadır. Mert'e (URL 7) göre güzelliğine rağmen adanın konumu, yasadışı kaçakçılık faaliyetlerini desteklemekte ve yerel toplumun yoksulluğu da onları buna dahil etmek için bir bahane haline gelmektedir. Macera Evleri projesi Hürmüz Adası'nda yaşayan yerel halkın birlikte yaşama kültürünü tekrardan var etme çabasını yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır. Yerel olmayan hiçbir malzeme kullanılmayan bu proje kapsamında yerel halkın yaşaması ve tüm yaşamsal ihtiyaçlarını tek bir çatı altında karşılaması hedeflenmektedir.



Resim 8. ZAV Architects ve Nader Khalili, Macera Evleri/Majara Residence, Hürmüz Adası, İran, (URL 7)

Macera evleri projesi İranlı Mimar Nader Khalili'nin atipik yapı malzemesi içeren yaratıcı yapıları ile gerçekleştirilmiş olduğu bir projesidir. Yaptığı çalışmalar ile NASA'nın da dikkatini çeken mimar, 1984 yılından başlayarak, NASA ve Amerikan İnşaat Mühendisleri Derneği tarafından ödüllendirilmiş ve "Havacılık ve Uzay Mühendisliği Dergisi" de dahil olmak üzere çeşitli yayınlarda makalelerini yayınlamış ve sempozyumlarda bildirimlerini sunmuştur (URL 8). Kendine has yapım tekniğinin de mucidi olan mimar, toprağı kullanarak insanlara zamansız evler yapmayı öğretir. Macera Evleri bir anlamda mimar Khalili'nin bölge ve kültürden esinlenip orada yaşayan yerel halkın birlikte yaşama kültürünü yeniden canlandırmaya yönelik çabası ile çevre koruma ve sürdürülebilirlik temaları ile birleşmektedir. Yerel olmayan hiçbir malzeme kullanılmayan bu proje Nader Khalili'ni tarafından geliştirilen *Süperadobe Tekniği* ile inşa edilmiştir. Bu yaratıcı ve uygulaması basit olan teknik sayesinde, yöre halkının kolay ulaşabildiği ve maliyet bakımından uygun olan kil/kum aracılığı ile renkli küçük ölçekli kubbeler oluşturulmuştur. Birbirine yakın ve küçük ölçeklerdeki bu kubbeler yerel halk tarafından yapılabılır basit bir standart sunmaktadır. Topluma yerel inşaat tekniklerini öğretmenin ve kültürel miras aktarımın sağlanmasının yanı sıra bu proje dikkat çekici tasarım dili sayesinde turizm anlamında da olumlu gelişmeleri beraberinde getirebilecektir (URL 7).



Resim 9. ZAV Architects ve Nader Khalili, Macera Evleri/Majara Residence, Hürmüz Adası, İran, (URL 7)

Salur'un, *Sürdürülebilirlik ve Geri Dönüşüm Açısından Grafik Tasarım* konusu bağlamında yaptığı akademik çalışmasında (2014), sosyolojik anlamda toplumun yaşayan bir organizma olduğu göz önüne alındığında grafik tasarımcısının sorumluluğunu, işleyen sistem içindeki süreci izlemek ve detayları kullanarak sloganlar yaratabilmek olduğunu söylemektedir (Salur, 2014: 148). Bu açıdan değerlendirildiğinde günümüzde sürdürülebilirlik konusu sadece grafik tasarımcısının değil tüm sanatçıların ortak sorumluluğunda olan ve artık hiçbir şekilde göz ardı edilemeyecek bir konudur. Değişen koşullara göre yeni çözümler üretebilmek ve çevre bilincine doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlıyor olabilmek açısından değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik konusu insanlığın ve doğanın ortak geleceğine yapılan bir yatırım anlamını taşımaktadır.

SONUÇ

Günümüzde insanın doğa ile kurduğu ilişki birçok açıdan sorgulanmaktadır. Doğanın besleyici, destekleyici tarafının tahrip edilmesi ile bağlantılı olarak çevre bilinci ve korunması farkındalığının oluşturulması gerekliliği doğmuştur. Sınırsız üretim hızı ile birlikte önü alınamaz bir atık problemi ortaya çıkmıştır. Bu durum özellikle gelişmekte olan toplumların önde gelen sorunlarından biri olarak önemini korumaktadır. Uluslararası boyutta birçok kurum ve kuruluş bu doğrultuda proje ve faaliyetler yapmakta doğa ile insan arasındaki olumsuz ilişkinin pozitif yöne çevrilmesini odağına alan çözümler aramaktadırlar.

Sürdürülebilirlik kavramı özellikle son on yılın en gündemde olan konularından birisidir. Küresel boyutta gezegenin geleceği konusuna atıfta bulunan bu durum insanlar üzerinde kaygı ve endişe yaratmaktadır. Bu duygusal farklılıklar sanatçıları etkilemekte ve sanatçıların sanatsal tavırları aracılığı ile eserlerine yansımaktadır. Bu araştırma kapsamında incelenen sanatçılardan Katrin Thorvaldsdottir ve Julia Lohmann eserlerinde yosun gibi organik bir malzemenin gücünden faydalanırlar. Bu konuda araştırma merkezleri de olan sanatçılar deniz yosunun incelenmesi, araştırılması ve sanatsal bir esere dönüştürülmesi konusunda toplumda öncü bir rol üstlenirler. Deniz yosununun gerek yetiştirilmesinin kolaylığı gerekse işlenmesindeki süreç, sürdürülebilirlik kavramı ile derinden örtüşmektedir. Doğanın sunduğu bu organik malzeme sanatçıların elinde zamansız, özgün, yenilikçi bir anlatıma dönüşmektedir. Diğer sanatçılardan Scarlett Yang ve Sayaka Ganz ise atık sorununa odaklanmışlardır. Dev atık yığınlarının oluşmasının önünde sanatsal bir çözüm olarak ortaya konulan bu çalışmalar konuya farkındalığın artması yönünde olumlu bir katkı sağlamaktadır. Scarlett Yang'ın suda çözünebilir elbise tasarımları atık sorununa yönelik daha kökten bir çözüm önerisi sunarken moda sektörünü için de bu yenilikçi ve özgün bir yaklaşımdır. Diğer bir taraftan Sayaka Ganz, evsel atıklara odaklanarak herkesin günlük yaşamda karşılaştığı nesnelere salt fiziksel varlıklarını eserlerinde bir fırça darbesine dönüştürür. Renkli dinamik heykelleri sürekli bir dönüşümü çağırır halde atık sorununa sanatsal bir dil aracılığı ile çözüm sunar. Ganz, bu durumu sanatın iyileştirici yönü ile tamamlamaktadır.

Ayrıca ZAV Architects ve Nader Khalili'nin ortaklığında gerçekleşen Macera Evleri Projesi ise olumlu toplumsal dönüşüm aracılığı ile kültürel mirasın çevre bilinci ile korunmasına yönelik bir sanatsal dili ortaya koyar. Çevre kökenli toplumsal alışkanlıkların faydacı bir yolla eğitim ve becerinin doğal malzemeler ile harmanlanması sonucu ortaya çıkan en yaratıcı çözümlerden birisi olması Macera Evleri Projesi'nin küresel çapta önemini ve değerini artırmaktadır.

Çevre bilinci bağlamında sürdürülebilir sanatsal pratikler çağdaş sanatın kapsamı alanında birçok sanatçı tarafından gönüllü olarak ve tercihen uygulanmaktadır. Mimariden moda, plastik sanatlardan edüstri ürünlerine kadar birçok alanda çalışan sanatçı içinde yaşadığı çevreyi korumayı amaçlamaktadır. Ancak bu amaçlar topluma ve günlük yaşama sanatsal bir dil olarak yansıdığı ve izleyici ile buluştuğu sürece evrensel bir çevre bilincinden ve korumasından söz edebilmek mümkündür. Bu sebeple her yaşta ve her meslekten bireylerin konu üzerinde aynı hassasiyeti göstermesi sürecin yerleşik bir hal almasına ve daha güvenli bir gelecek tasarlamamıza fırsat tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Berberoğlu, E. O. (2015). Öğretmenlerin Bütünsel Bakış Açısına Dayalı Ekopedagoji Temelli Çevre Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 732-751.
- Duran, E. (2011). Turizm, Kültür Ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal Ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (19). 291-313.
- Mamur, N. (2017). Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi İle Sanatın Kesişme Noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1000-1016.
- Poyraz, M. (2015). *Sürdürülebilir Tasarım Ve Seramik Kaplama Sektöründe Sürdürülebilirlik*. Sanatta Yeterlik Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Salur, N. (2014). *Sürdürülebilirlik Ve Geri Dönüşüm Açısından Grafik Tasarım*. Sanatta Yeterlik Çalışması. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.
- Saygı, S . (2016). Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık . *Sanat - Tasarım Dergisi* , (7) , 7-13.
- Selamet, S. (2012). Sürdürülebilirlik Ve Grafik Tasarım. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (15), 125-148.
- URL 1: Angelopoulou, S. L. (2021). Katrín Thorvaldsdóttir Sculpts Intricate Masks Using Raw Organic Kelp From The Icelandic Ocean. <https://www.designboom.com/art/katrin-thorvaldsdottir-sculpts-masks-raw-organic-kelp-icelandic-ocean-02-07-2021/>, Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 2: Katrinthorvaldsdottir.com (2021). About. <https://katrinthorvaldsdottir.com/about/> Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 3: Mert, T. (2020), Yosundan Tasarıma: Department of Seaweed. <https://www.studiomercado.com/post/yosundan-tasarima-department-of-seaweed> Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 4: Scarletty.com. (2021). <https://scarletty.com/#/decomposition-of-materiality/> Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 5: Mert, T. (2021 a). Geleceğin Suda Çözünebilen Kıyafetleriyle Tanışın <https://www.studiomercado.com/post/gelecegin-suda-ayrisabilen-kiyafetleri> Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 6: Sayakaganz.com. (2021). <https://sayakaganz.com/> Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 7: Mert, T. (2021 b). Muhammet Taşlı'nın Seçtiği 3 Doğal Malzeme Odaklı Proje. https://www.studiomercado.com/post/muhammet-tasli-hamm-dogal-malzeme-proje?postId=6032305_eacd30c002db298c4 Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- URL 8: Calearth.org (2021). Our Founder. <https://www.calearth.org/our-founder>. Erişim Tarihi: 12.02.2021.